

23 Ιουνίου 2021

Νίκος Μπιλιλής: Ο 95χρονος Σμυρνιός που αφιέρωσε τη ζωή του στην 7η Τέχνη και βλέπει το ενός αιώνα αρχείο του να «σαπίζει» (video, photos)

[/ Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός / Θέατρο, Κινηματογράφος, Ντοκουμανταίρ, TV και Διαδίκτυο](#)
[/ Συνεντεύξεις](#)

(Φωτ.: Φίλιππος Φασούλας)

Είναι δημιουργός της πρώτης ταινίας στην ποντιακή διάλεκτο που έκανε πάταγο στη Θεσσαλονίκη. Γράφει ο Ρωμανός Κοντογιαννίδης

(Φωτ.: Φίλιππος Φασούλας)

Μία ταινία με το παιδί-θαύμα της εποχής και μετέπειτα μεγάλο κωμικό αστέρα Μίκι Ρούνεϊ, πήγαν να παρακολουθήσουν με το σχολείο τους μαθητές Δημοτικού του κέντρου της Θεσσαλονίκης, στα μέσα της πολύ μακρινής σε σχέση με σήμερα δεκαετίας του '30, στον εμβληματικό κινηματογράφο «Ηλύσια». Ένας από αυτούς, μαθητής της Δ΄ τάξης, ενώ παρακολουθούσε την ταινία, έριχνε κλεφτές ματιές προς τη μηχανή που πρόβαλε το έργο πάνω στο πανί, η οποία του έκανε μεγαλύτερη εντύπωση και από τις ατάκες των ηθοποιών που σκορπούσαν άφθονο γέλιο.

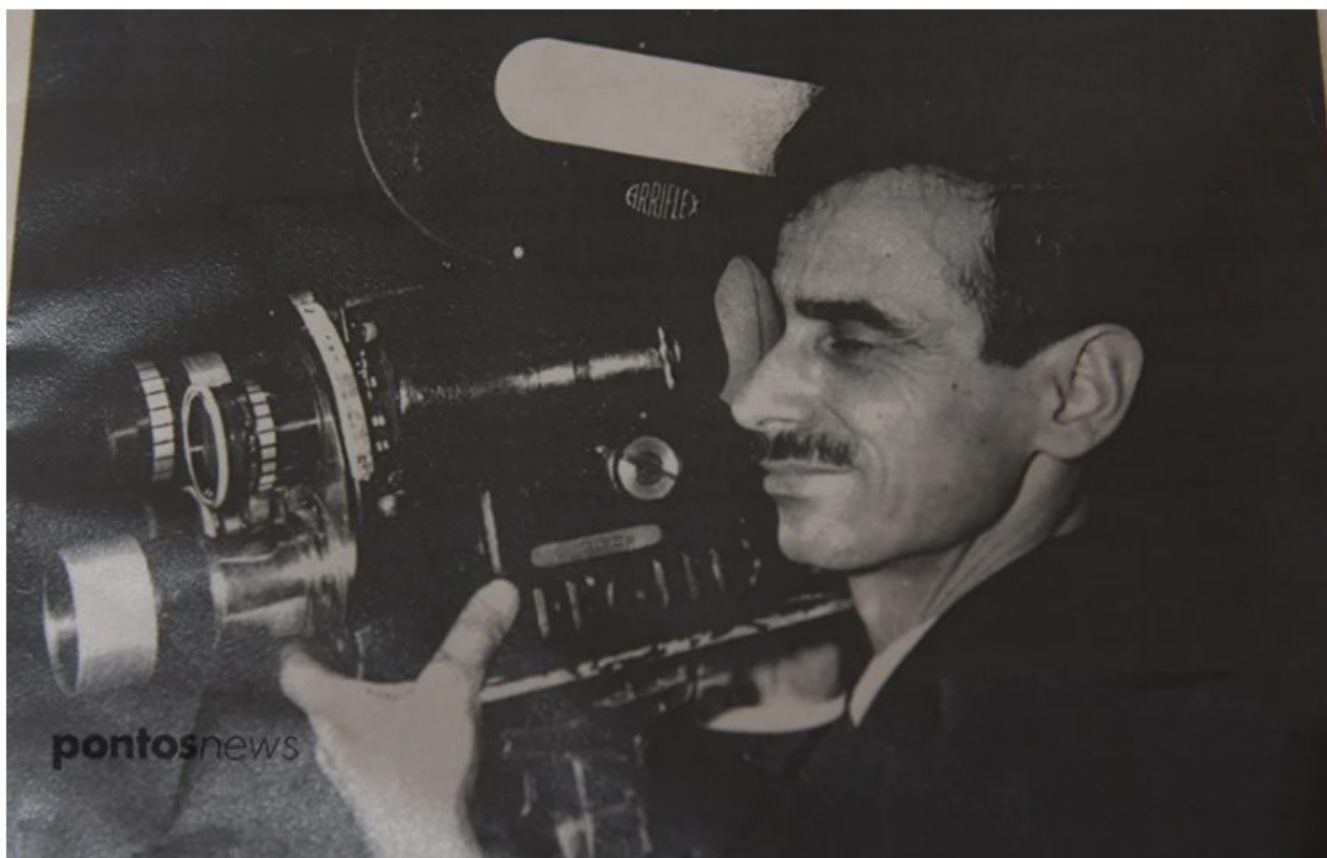
Στο μυαλό του 10χρονου Νίκου Μπιλιλή είχε μόλις «γεννηθεί» η ιδέα να αποκτήσει και αυτός μία μηχανή, ώστε να μπορεί να προβάλλει στους συμμαθητές και τους φίλους του κινηματογραφικές ταινίες.

Την ημέρα εκείνη μπήκαν τα θεμέλια της λαμπρής καριέρας του 95χρονου σήμερα κινηματογραφιστή, σκηνοθέτη και σεναριογράφου Νίκου Μπιλιλή. Μια καριέρα που περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, θεατρικά και κινηματογραφικά έργα μεγάλου μήκους, δεκάδες ντοκιμαντέρ, δεκάδες χιλιάδες θέματα κινηματογραφικών επικαίρων, συμμετοχή σε διεθνή φεστιβάλ, αλλά και μία ταινία στην ποντιακή διάλεκτο, η οποία το 1970, για συνολικά έξι εβδομάδες σε πέντε σινεμά της Θεσσαλονίκης, προκαλούσε ντελίριο στους προσφυγικής καταγωγής -και όχι μόνο- πολίτες της συμπρωτεύουσας και δημιουργούσε ουρές έξω από κάθε αίθουσα προβολής της.

Μπροστά σε μία από τις αφίσες της ποντιακής ταινίας (φωτ.: Φίλιππος Φασούλας)

«Μίλησα στον δάσκαλό μου για την ιδέα μου να αποκτήσω κι εγώ μία μηχανή προβολής κινηματογραφικών ταινιών και ζήτησα τη βοήθειά του. Αυτός δέχθηκε να το κάνει κι έτσι στην έκτη τάξη απέκτησα την πρώτη μου μηχανή, η οποία, δυστυχώς, δεν έπαιζε. Μετά από λίγο καιρό κι ενώ περπατούσα στο κέντρο της Θεσσαλονίκης, είδα σε μία βιτρίνα καταστήματος ένα κανονάκι, δηλαδή μία χειροκίνητη μηχανή προβολής για φιλμ 35 χιλιοστών. Την απέκτησα πληρώνοντας 400 δραχμές, που ήταν πολλά χρήματα για την εποχή και γύρισα περιχαρής στο σπίτι μου. Όταν είδα ότι μπορεί να παίξει κινηματογράφο, ξετρελάθηκα. Από τότε έγινα ο κινηματογραφιστής της γειτονιάς κι έκανα προβολές. Σε αυτό με βοήθησε μία πατέντα που έκανα στη μηχανή κι από μόλις 1,5 λεπτό που μπορούσε να προβάλλει στην αρχή, κατάφερα να δείχνω ολόκληρες παραστάσεις», λέει με συγκίνηση στο rontosnews.gr ο Νίκος Μπιλιλής.

Ο Νίκος Μπιλιλής σε νεαρότερη ηλικία επί τω έργω (προσωπικό αρχείο)

Το κινηματογραφικό... σαράκι είχε μπει για τα καλά στο «αίμα» του, με αποτέλεσμα στα δύσκολα χρόνια της Κατοχής και σε ηλικία μόλις 16 ετών να γυρίζει τη Θεσσαλονίκη και να κινηματογραφεί πολύ σκληρές σκηνές από την καθημερινότητα των υπόδουλων Ελλήνων, θέλοντας να τις αφήσει στην αιωνιότητα. «Όπλο» του μία μηχανή προβολής του 1904, την οποία μετέτρεψε μόνος του σε μηχανή λήψης, καθιστώντας το εγχείρημά του μοναδικό στον κόσμο.

Η καταγωγή από τη Σμύρνη και οι ταινίες βωβού κινηματογράφου

Γόνος προσφυγικής καταγωγής είναι ο Νίκος Μπιλιλής, αφού και οι δύο γονείς εγκαταστάθηκαν από τη Σμύρνη στη Θεσσαλονίκη μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή. Ο ίδιος ήταν ο τέταρτος στη σειρά από πέντε αδέρφια, ενώ οι γονείς του είχαν την ατυχία να χάσουν ένα ακόμα παιδί.

Την πρώτη του επαφή με σχετικό με τον κινηματογράφο αντικείμενο την έκανε σε πολύ μικρή ηλικία, ουσιαστικά λίγο αφότου ξεκίνησε τη φοίτησή του σε Δημοτικό Σχολείο.

«Όταν ανακαλύφθηκε το 1927 ο ομιλών κινηματογράφος, οι βουβές ταινίες πλέον δεν είχαν καμία αξία και τις πουλούσαν με το κιλό οι παραγωγοί. Τις αγόραζαν τα ψιλικατζίδικα και τις κρεμούσαν στα μανταλάκια σε ρολό. Από εκεί μπορούσε να

τις αγοράσει ο καθένας με το μέτρο», λέει ο Νίκος Μπιλιλής.

Ένα πρωινό είδε κάποιους συμμαθητές του να παίζουν κορώνα-γράμματα με τετράδες - τμήματα από τα φιλμ του βουβού κινηματογράφου. «Ήθελα κι εγώ να παίξω μαζί τους. Έτσι, πήγα στο ψιλικατζίδικο και αγόρασα δύο πήχεις τετράδων. Είχα ποικιλία από εικόνες, διότι οι τετράδες μου προέρχονταν από διαφορετικές ταινίες», θυμάται.

Παλιό αρνητικό ταινίας (φωτ.: Φίλιππος Φασούλας)

Λίγες μέρες αργότερα, κατευθυνόμενος με τη γιαγιά του προς την οδό Εγνατία, είδε σε ένα ψιλικατζίδικο μεγάλα ρολά ταινιών βουβού κινηματογράφου, τα οποία ήταν μήκους πέντε μέτρων το κάθε ένα. «Αγόρασα κάποια μέτρα και μέσα σε αυτά μου έτυχαν περίπου ένα μέτρο σκηνές με καουμπόηδες. Για εμάς τα παιδιά αυτές οι εικόνες τότε είχαν μεγάλη αξία. Τις πούλησα ακριβά. Επέστρεψα στο ψιλικατζίδικο και αγόρασα πολλά μέτρα, όλο το ρολό, το οποίο είχε πολλές σκηνές με καουμπόηδες», λέει ο κινηματογραφιστής.

Μέσα σε ένα εξάμηνο κατάφερε να γεμίσει ένα σεντούκι στο σπίτι του με ταινίες του βουβού κινηματογράφου. Ωστόσο, επειδή το υλικό κατασκευής τους ήταν εύφλεκτο και επικίνδυνο (βαμβακοπυρίτης), φοβόταν πολύ, μήπως κάποιος βράδυ ανατιναχθεί ολόκληρο το σπίτι του. «Πήγα κάποια μέτρα σε έναν εβραίο έμπορο καλλυντικών, που ήξερα ότι τα ήθελε για να παρασκευάσει όζες για τα νύχια. Μου ζήτησε να του πάω ολόκληρο το μπαούλο. Του τις πούλησα σε τιμή καλύτερη από

αυτήν που αγόραζε την πρώτη ύλη για τις όζες. Έτσι, στα 12 μου χρόνια έγινα έμπορος κι έφτασα να βγάζω περισσότερα χρήματα από τον πατέρα μου», διηγείται με χαμόγελο ο Νίκος Μπιλιλής.

Παλιές μπομπίνες (φωτ.: Φίλιππος Φασούλας)

Ουρές στα σινεμά για την ταινία στην ποντιακή διάλεκτο

Σε έργο του Ρώσου θεατρικού συγγραφέα Αλεξάντρ Οστρόφσκι στηρίχθηκε ο Νίκος Μπιλιλής, προκειμένου να γυρίσει κινηματογραφική ταινία στην ποντιακή διάλεκτο. Στις αρχές της δεκαετίας του '70 έγραψε το κινηματογραφικό σενάριο και τη γύρισε στη Δράμα, επιλέγοντας ηθοποιούς ποντιακής καταγωγής. Ο τίτλος του Θεού Πλάσμαν εν και ο φτωχόν.

«Πρώτος το είχε μεταφέρει στο θέατρο ο γνωστός Πόντιος σκηνοθέτης Πολύκαρπος Χάιτας κι εγώ στη συνέχεια το πήρα, για να το κάνω κινηματογραφικό σενάριο. Παιδεύτηκα πάρα πολύ, προκειμένου να βγάλω από την ποντιακή διάλεκτο όλες τις ξένες λέξεις που είχαν παρεισφρήσει σε αυτήν, όλες τις ξένες γλωσσικές επιρροές και ταυτόχρονα να το κάνω όσο γίνεται περισσότερο κατανοητό για τους μη ποντιακής καταγωγής Έλληνες. Αυτό ήταν μία πολύ δύσκολη δουλειά. Θυμάμαι ότι οι ηθοποιοί είχαν πολλές κόντρες μεταξύ τους. Τελικά το έργο έκανε πάταγο. Παιζόταν για έξι εβδομάδες σε πέντε μεγάλα σινεμά της Θεσσαλονίκης. Έξω από αυτά υπήρχαν ουρές από κόσμο», θυμάται ο Νίκος Μπιλιλής.

Μέχρι να βγει, βέβαια, το έργο στις κινηματογραφικές αίθουσες, ο Νίκος Μπιλιλής και η ομάδα του αναγκάστηκαν να δώσουν μία μικρή μάχη, αφού η επί Χούντας επιτροπή κινηματογραφικού ελέγχου ήθελε να μπουκώσουν και υπότιτλοι στη νεοελληνική.

«Βρισκόμαστε στο 1970, επί χούντας, κι έπρεπε να πάρουμε άδεια από την αρμόδια επιτροπή, για να προβληθεί ένα κινηματογραφικό έργο. Μόλις άρχισαν να το βλέπουν τα μέλη της, μας είπαν ότι πρέπει να βάλουμε υπότιτλους από κάτω, ώστε να το καταλαβαίνουν και οι μη Πόντιοι.

Τότε θύμωσε ο Πόντιος παραγωγός, Ζελελίδης ήταν το επώνυμό του, ξάπλωσε κάτω και τους είπε αυστηρά: “Εννοείτε ότι τα ποντιακά δεν είναι ελληνικά;”. Με τον αυστηρό του τρόπο τους ανάγκασε να δουν ολόκληρο το έργο και τελικά είπαν ότι δε χρειάζονται υπότιτλοι», λέει ο Νίκος Μπιλιλής.

Φωτογραφία του Νίκου Μπιλιλή δίπλα σε παλιές μηχανές προβολής (φωτ.: Φίλιππος Φασούλας)

Το παραπάνω κινηματογραφικό έργο δεν αποτελεί τη μοναδική επαγγελματική σχέση του Νίκου Μπιλιλή με τον ποντιακό ελληνισμό, αφού το 1978 γύρισε σε ντοκιμαντέρ την τελετή εγκαινίων της ιεράς Μονής Αγίου Γεωργίου Περιστερεώτα στο Ροδοχώρι Νάουσας. Το ντοκιμαντέρ είναι διάρκειας είκοσι λεπτών.

Στα 17 του έγραψε την πρώτη σάτιρα, στα 20 το πρώτο θεατρικό έργο. Σε ηλικία μόλις 17 ετών ο Νίκος Μπιλιλής έγραψε την πρώτη του σάτιρα, ωστόσο, το μεράκι του, από τότε ακόμα, ήταν να γράψει θεατρικά έργα. Για το σκοπό αυτό φοίτησε σε ανώτατη δραματική σχολή και ανέβασε το πρώτο του θεατρικό έργο το 1946, σε ηλικία είκοσι ετών, το οποίο είχε τίτλο Αυτά έχει η ζωή. Την ίδια χρονιά ανέβασε και την οπερέτα Εδώ θα μείνουν όλα, στην οποία έγραψε και τη μουσική, αν και όπως λέει στο pontosnews.gr, δεν έχει κάνει μουσικές σπουδές. Χρησιμοποίησε τις λίγες γνώσεις μουσικής που απέκτησε από τη δραματική σχολή.

Συνολικά ο Νίκος Μπιλιλής έγραψε δώδεκα θεατρικά έργα (οπερέτες, πρόζες και επιθεωρήσεις, με μουσική δική του σε όλα), πέντε μεγάλου μήκους κινηματογραφικές ταινίες, σαράντα ντοκιμαντέρ, δεκάδες χιλιάδες θέματα κινηματογραφικών επικαίρων. Επίσης, έχει συμμετάσχει με ταινίες του σε διεθνή φεστιβάλ κινηματογράφου και έχει αποσπάσει διακρίσεις, με ίσως κορυφαία στιγμή τη συμμετοχή του το 2007 στο 61ο Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου του

Σαλέρνου, με το αντιπολεμικό ντοκιμαντέρ Κοιμισμένοι λαοί επιτέλους ξυπνήστε, το οποίο απέσπασε διθυραμβικές κριτικές

Παλιές μπομπίνες (φωτ.: Φίλιππος Φασούλας)

Τρία χρόνια αργότερα γύρισε ντοκιμαντέρ για τη γενέτειρά του, τη Θεσσαλονίκη, το οποίο δημιουργήθηκε αποκλειστικά και μόνο από το πλουσιότατο αρχειακό υλικό του.

Παράλληλα, έχει γράψει εννέα συγγράμματα, ποιητικές συλλογές, σάτιρες και βιβλία γύρω από τον κινηματογράφο και την τηλεόραση. Αυτή την περίοδο υπό έκδοση βρίσκεται το βιβλίο του Νίκου Μπιλιλή Ένας Πραγματικός Άγγελος. Πρόκειται για μία παιδική οπερέτα, η οποία παίχθηκε αρχικά το 1952 και επαναλήφθηκε το 1999. Το βιβλίο θα παρουσιάζει τους ρόλους, τη μουσική και την υπόθεση της οπερέτας.

Συνολικά ο Νίκος Μπιλιλής έγραψε δώδεκα θεατρικά έργα (οπερέτες, πρόζες και επιθεωρήσεις, με μουσική δική του σε όλα), πέντε μεγάλου μήκους κινηματογραφικές ταινίες, σαράντα ντοκιμαντέρ, δεκάδες χιλιάδες θέματα κινηματογραφικών επικαίρων. Επίσης, έχει συμμετάσχει με ταινίες του σε διεθνή φεστιβάλ κινηματογράφου και έχει αποσπάσει διακρίσεις, με ίσως κορυφαία στιγμή τη συμμετοχή του το 2007 στο 61ο Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου του Σαλέρνου, με το αντιπολεμικό ντοκιμαντέρ Κοιμισμένοι λαοί επιτέλους ξυπνήστε, το οποίο απέσπασε διθυραμβικές κριτικές

Με τη λούπα βλέπει αρνητικό ταινίας (φωτ.: Φίλιππος Φασούλας)

Η μη αξιοποίηση του αρχείου του είναι το παράπονο και ταυτόχρονα ο μεγάλος καημός του Νίκου Μπιλιλή, τον οποίο πλέον φοβάται ότι θα τον πάρει μαζί του, όταν κλείσει τα μάτια του. Όπως λέει στο rontosnews.gr, έχει κουραστεί να ακούει εδώ και χρόνια έωλες υποσχέσεις και πλέον είναι αποφασισμένος να το πετάξει ακόμα και στα... σκουπίδια ή να το χαρίσει σε φορείς ή σε επιχειρηματίες του εξωτερικού.

Σύμφωνα με τον ίδιο, έχει ήδη ενδιαφερθεί για το αρχείο του το τουρκικό προξενείο στη Θεσσαλονίκη.

«Είκοσι χρόνια παλεύω για το στόχο αυτόν. Έχω απευθυνθεί σε όλες τις κυβερνήσεις, τους υπουργούς Πολιτισμού, σε νομάρχες, δημάρχους, σε όλη την

Ελλάδα και δεν πήρα ουσιαστικά απάντηση από κανέναν. Είμαι 95 χρονών και δεν έχω άλλο κουράγιο να περιμένω. Θα το πετάξω στα σκουπίδια ή θα το δώσω στα παλιατζίδικα. Αλλιώς θα το δώσω έξω. Ήδη έχει ενδιαφερθεί πάρα πολύ το τουρκικό προξενείο στη Θεσσαλονίκη», λέει ο Νίκος Μπιλιλής.

Όπως υποστηρίζει, στόχος του είναι να το αναλάβει ένας δημόσιος φορέας ή κάποιος επιχειρηματίας και να το αναδείξει. Αυτό που ζητάει, είναι να βρεθεί ένας χώρος περίπου 400 τετραγωνικών μέτρων και να στεγαστεί σε αυτόν το αρχείο του. Υπογραμμίζει ότι δεν θέλει να πουλήσει το αρχείο του, αλλά να το παραχωρήσει δωρεάν με δύο όρους.

«Ο πρώτος όρος είναι η εσαεί διάσωση του αρχείου σε έναν χώρο, όπου θα προβάλλεται και δεν θα κινδυνεύει και ο δεύτερος να εισπράττω τα πνευματικά δικαιώματα από την αξιοποίησή του. Το αρχείο μου δεν πωλείται. Είναι τεράστιας αξίας και πρέπει να προσφερθεί για όλο τον κόσμο», τονίζει ο Νίκος Μπιλιλής.

Περίπου 80.000 μέτρα φιλμ των 35 και 16 χιλιοστών, με διάφορα γεγονότα και θέματα κυρίως της Θεσσαλονίκης και περιοχών της, αλλά και από ολόκληρη τη χώρα, ελληνικά και ξένα κινηματογραφικά φιλμ των 35, 16 και 9,5 χιλιοστών με επίκαιρα, ντοκιμαντέρ, κινούμενα σχέδια κινηματογραφικά έργα κ.τλ., από το 1895 έως το 1975, το μήκος των οποίων είναι 190.000 μέτρα, καθώς και τρέιλερ ελληνικών και ξένων κινηματογραφικών έργων, από το 1960 έως το 2005, συνολικού μήκους 20.000 μέτρων, περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, το προσωπικό αρχείο του κινηματογραφιστή και σκηνοθέτη.

Παράλληλα, εκτός από τα φιλμ, το προσωπικό αρχείο του Νίκου Μπιλιλή διαθέτει:

30.000 ελληνικές και ξένες κινηματογραφικές φωτογραφίες και αφίσες στο πρωτότυπό τους, από το 1920 έως το 2005

Εκατό φωτογραφίες της Θεσσαλονίκης (1900-1965) και 1500 στάσεις στο πρωτότυπο αρνητικό τους (1970-1976)

Αθλητικό φωτογραφικό αρχείο όλων των αθλημάτων από τη Θεσσαλονίκη και τις γύρω περιοχές, μεταξύ των ετών 1974-1976, σε 7.955 στάσεις στο πρωτότυπο αρνητικό τους

Αρκετά μηχανήματα ιστορίας κινηματογράφου από το 1790 έως το 1960

Άριστα λειτουργούντα μηχανήματα εικονοληψίας, προβολής και μοντάζ των 16 και 35 χιλιοστών με μεγάλο αριθμό συμπληρωματικών εξαρτημάτων τους.

Να σημειωθεί ότι το 1995 παραχώρησε μέρος του αρχειακού του υλικού στην τότε Νομαρχία Θεσσαλονίκης, προκειμένου να το δωρίσει στον Οργανισμό Πολιτιστικής Πρωτεύουσας Θεσσαλονίκη 1997 για την ίδρυση του Μουσείου Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης. Δυστυχώς, την τύχη αυτού του υλικού δεν την έμαθε ποτέ...

Κείμενο: Ρωμανός Κοντογιαννίδης.

Φωτογραφίες, βίντεο: Φίλιππος Φασούλας.

Πηγή: pontosnews.gr